

Etika a etická výchova v zrcadle evropského školství

PhDr. Bc. Zuzana Svobodová, PhD.

Etika a výuka

Témata

- **Etika – co znamená?**
- **K historii školství v Evropě**
- **Současný stav výuky etiky v Evropě**
- **Výběr školy – volba filosofické
koncepce výuky**
- **K obsahu výuky etiky**
- **Příklady pojetí etické výchovy**
- **K některým klíčovým textům**
- **K diskuzi nad etickou výchovou**

CO je cílem při etické výchově a vzdělávání?

JAKÉ CESTY vedou k tomuto cíli?

JAKÉ MOŽNOSTI máme na cestě k cíli?

JAKÉ PŘEKÁŽKY musíme překonávat?

Východiska

- terminologie

ethídzó: navykám, učím, navádím, zvykám (si)

to ethos: zvyk, obyčej, mrav

ethó: svojím, dle svého zvyku, obyčejně

to ethisma: navyknutí, navedení, zvyk

to ethnos: svojet', svojina; množství sobě navzájem zvyklé; tovaryšstvo, spolek, sbor, zástup druhů; rod, národ; lid; stav; hejno; stádo; roj (včel)

to éthos: svá, vlastní, obvyklá místa (pastvy), sídla, vlast, zvyk-lost, obyčej, mrav, povaha, myšlení, smýšlení; podle Aristotela vzor mravního jednání

(**to etos:** rok, rok co rok, rok po roku)

K vývoji *educatio* & *religio*

První fáze

- Proměna významu *educatio*: Nedělní prázdeň – ř. *SCHOLÉ* (l. *otium*) se stává školou, tj. přípravou pro praktický život, v němž zaneprázdněnost – ř. *ASCHOLIA* (l. *negotium*).
- Proměna významu *religio*: *Religio* se stává znamením občanské příslušnosti.

Druhá fáze

- *Religio* a *educatio* chrámové školy
- *Religio* a *educatio* občanské/státní školy

Příklady přerodu „nové“ školy (1)

- Francie

Školy vedené řeholními společenstvími → Francouzská revoluce (1789, uzavření)

1790 občanská ústava

1791 učitel i kněz je nucen přísahat na ústavu

1801 Konkordát (otevření, „svobodné“ školy – s výukou náboženství)

od 80. let 19. století vznikají „neutrální“ školy státní (veřejné).

9.12.1905 - oddělení církve od státu, které znamenalo také oddělení církve a školy a na primární školy se dostává etika a laická etická výchova

1968 - od toho roku se neučila ve Francii etická výchova (*la morale*)

2008 - několik řádků oficiálních *Instrukcí* podpořilo výuku EV

v současnosti se vede diskuze o podobě EV

Příklady přerodu „nové“ školy (2)

- Nizozemí

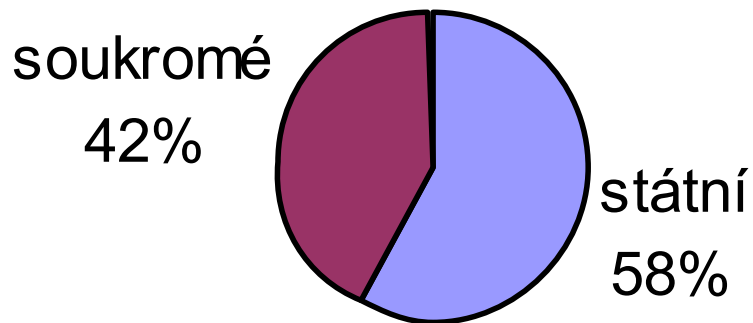
R. 1857 zákon povolující existenci katolických škol, stát je však nedotuje.

Od r. 1920 stát přispívá stejnou měrou na školy státní

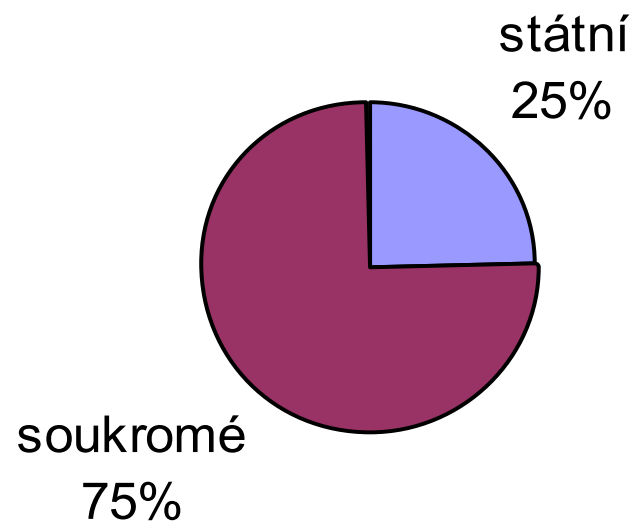
Nizozemí

Rozložení počtu učitelů ve školství

1920

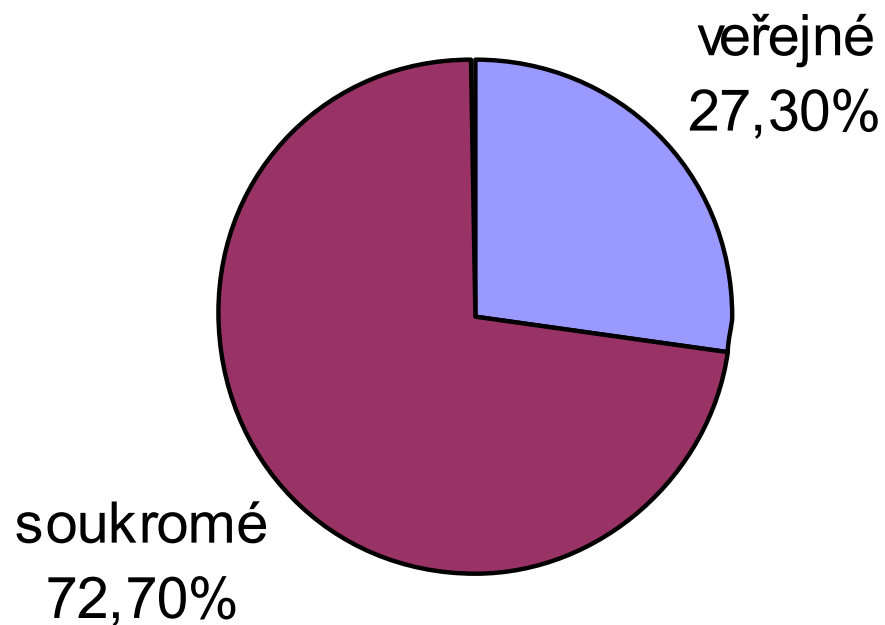

1960

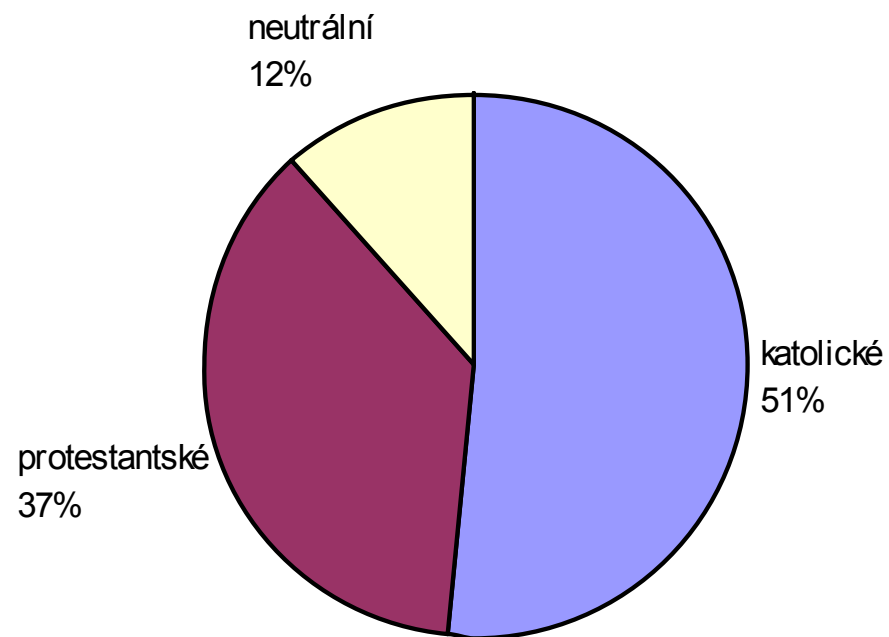

Nizozemí: 1980

Soukromé školství

Příklady přerodu „nové“ školy (3)

- Belgie

Do r. 1842: o vzdělání pečovala rodina, církve a soukromí učitelé.

Od r. 1842: obecní školy s povinnou výukou náboženství.

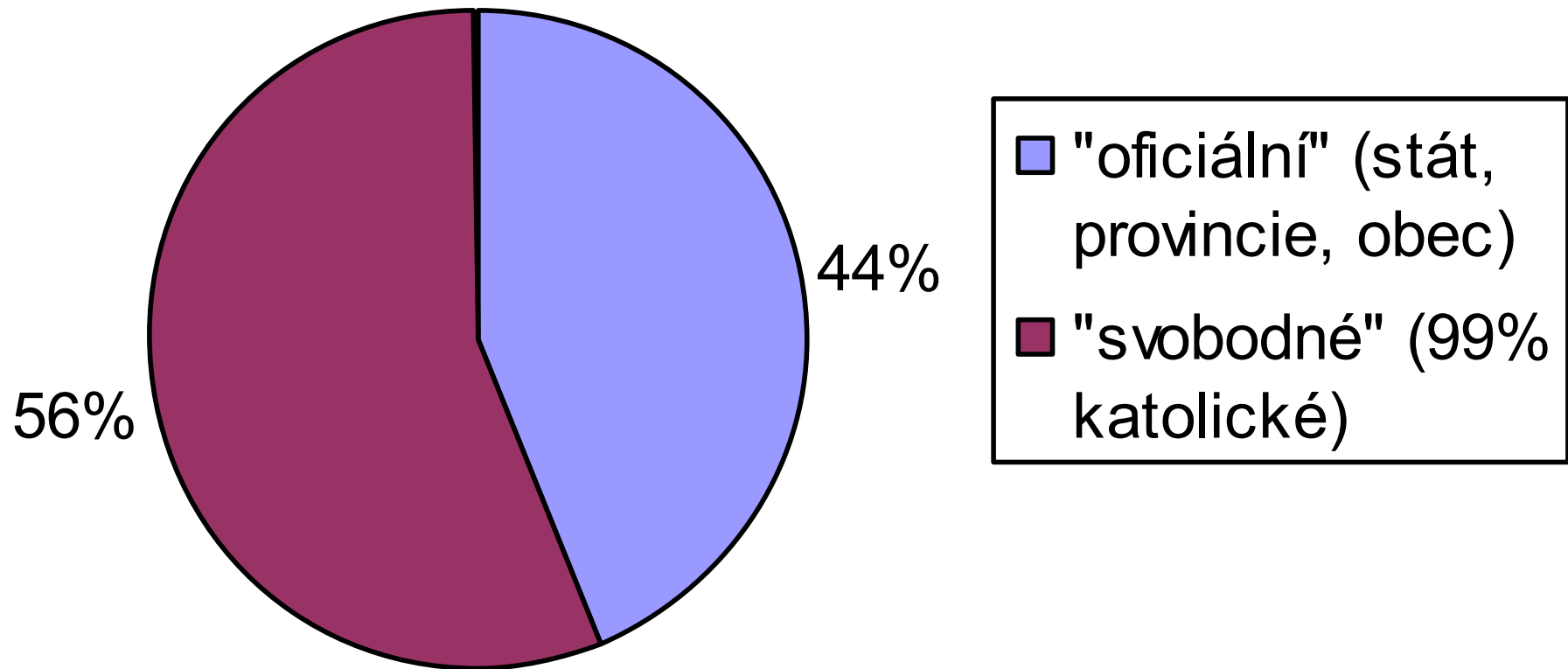
R. 1879: zákonem vyučování náboženství v obecních školách zakázáno, nepřiznána „chudinská podpora“.

R. 1895: na obecních školách povolena výuka náboženství.

R. 1975: v zákoně pojem „pluralistická škola“.

Belgie

rozložení pracovníků ve školství

Příklady přerodu „nové“ školy (4)

Německo

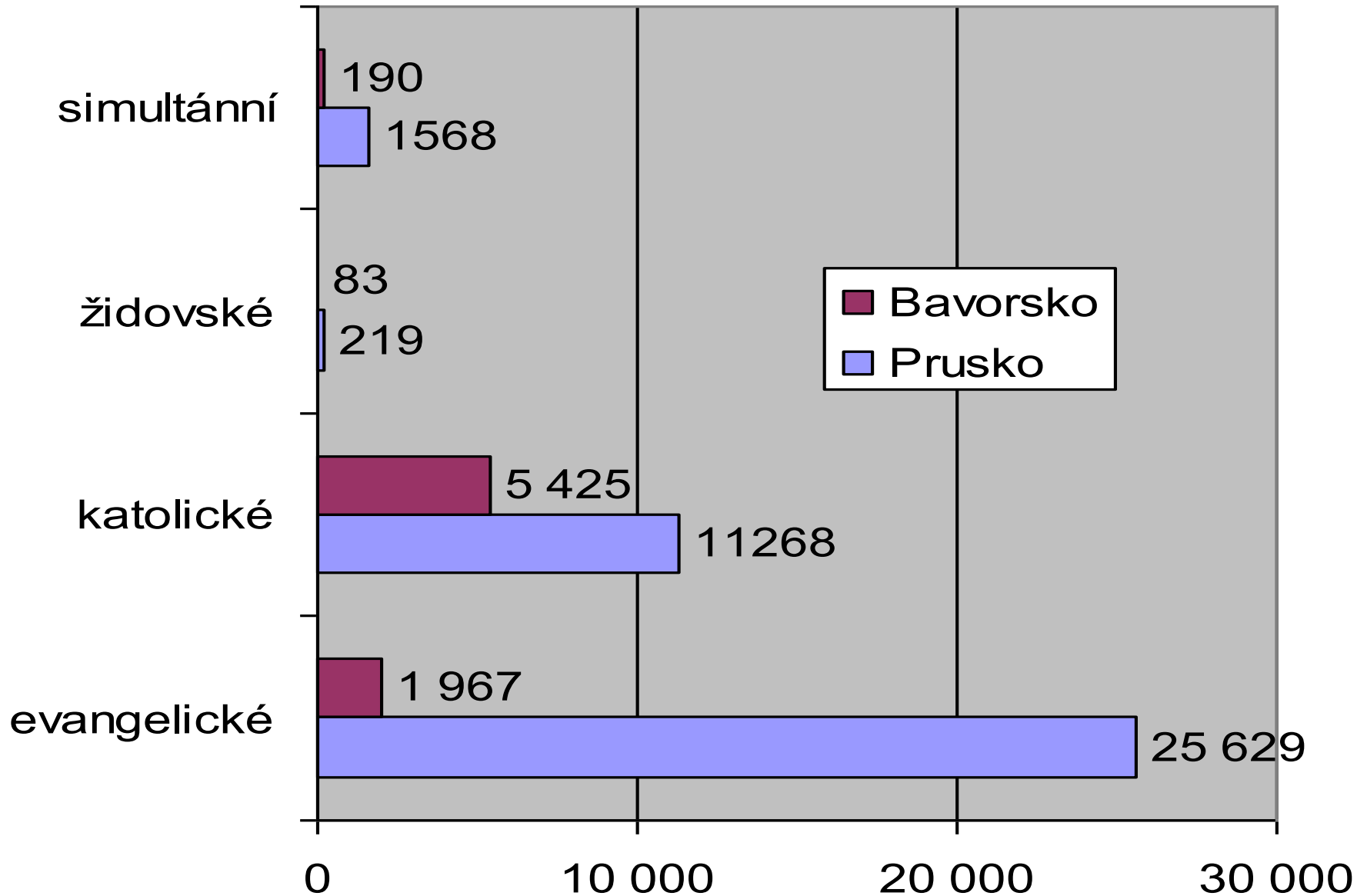
K počátkům:

Do r. 1918 (úředně) obecná škola je **náboženská**

R. 1918 ministerský výnos, jímž se ponechává výuka náboženství, ale odstraňuje se její zkoušení, modlitby, sledování účasti na bohoslužbách a přijímání svátostí. **Biskupové se ihned stavějí proti snaze zavést namísto náboženství morálku (mravouku) a výsledkem je: 1.4.1919 odvolání ministerského výnosu.**

	evangelické	katolické	židovské	simultánní
■ Bavorsko	1 967	5 425	83	190
■ Prusko	25 629	11268	219	1568

Školy v Německu (1909-1911)

Katolické školy v Německu dnes

- 872 katolických škol
  - 25% v Bavorsku
  - 23% v Severním Westfálsku
  - po 12% v Baden-Württembersku a v Dolním Sasku
- 27% katolických škol je dívčích
- 4% katolických škol je chlapeckých

data ze šk. r. 2006/7

Příklady přerodu „nové“ školy (5)

- Anglie

Od r. 1689 povolena pouze protestantská výchova, odhalení katoličtí učitelé trestáni. Od r. 1902 státní školství nábožensky neutrální, povoleny školy církevní (po splnění podmínek byly financovány státem a obcemi).

Školské zákony: 1944, 1988 (Stálé poradní výbory pro náboženskou výchovu)

V r. 2005 bylo 9,5% školní populace v katolických školách, kde 70% žáků a 62% učitelů jsou katolického vyznání. (CEEC, 2008)

Příklady přerodu „nové“ školy (6)

- Kanada

Farské (církvní) denní školy, **Kanadský katechismus** – program pro základní školy podobný protestantským učebním osnovám.

New Foundland a Labrador: **Všechny základní a střední školy církvní**, 3 denominační výbory: letniční, římskokatolický a integrovaný, **celé postředoškolské vzdělávání je necírkvní.**

Cíl náboženského vzdělávání:

- kritické chápání náboženství
- ocenění individuální a sociální důležitosti náboženství
- osobní poučení prostřednictvím uvážení velkých hodnot náboženství

USA

- Školy státní (neutrální) a soukromé (s možností výuky náboženství). Kolem r. 1920 se výuky náboženství účastní polovina všech dětí. Všechny snahy o zakázání církevních škol nakonec prohlášeny za protiústavní, s důrazem na to, že **dítě není tvorem státu, ale jeho vychovatelé mají práva a povinnosti svobodné a odpovědné volby pro výchovu.**

České země

V r. 1921 je ještě na školách obecních i občanských větší počet učitelů hlásících se ke křesťanské víře než bezvěrců. Malým školským zákonem se však škola stává „bezkonfesijní“ – náboženství není vyučovacím předmětem a je zavedena občanská nauka a etika. Církevní školy se zrušily. Církev mohly vyučovat náboženství soukromě mimo školu, ale i taková výuka byla pod státním dozorem.

Současný stav katolických škol

Ve světě více než

120 000 katolických škol

1000 katolických vysokých škol

→ stále největší celosvětová vzdělávací síť

Belgie: 58% školáků v církevních školách – prvenství v Evropě (68% ve vlámské Belgii, 50% ve francouzské Belgii, celkem více než 1 150 000 žáků, více než 3 250 katolických škol)

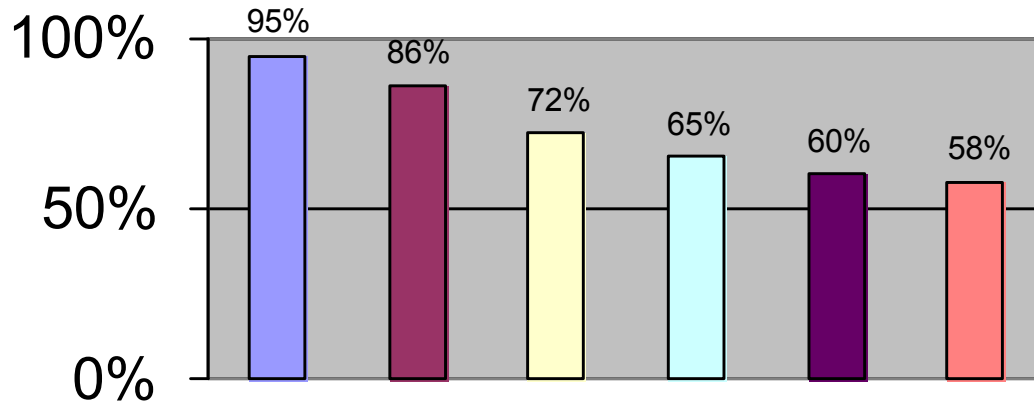
Irsko: 30%

Skotsko: 21%

Francie, Španělsko : 20% školáků v církevních školách

Bělorusko, Bulharsko, Finsko a Island nemají katolické školy.

Důvody pro katolickou školu

- lepší sledování studia žáků
- žáci si osvojí křesťanský smysl života
- osobnost dítěte je víc respektovaná
- děti získávají větší smysl pro odpovědnost
- lepší prostředí (učitelé, spolužáci)
- lepší informovanost o dětech

Pramen: N. Fontainův průzkum (80. léta 20. století)

Zuzana Svobodová: Etika a etická výchova v zrcadle evropského školství

Náboženství a etika v dnešní škole

- Příklady zemí **s povinnou výukou předmětu náboženství/etika** (na státních školách):

Velká Británie, Malta, Lucembursko, Německo, Irsko, Belgie (58% školáků v církevních školách - prvenství v Evropě), Holandsko, Rakousko, Norsko, Španělsko, Lichtenštejnsko, Polsko, Itálie, Řecko, Finsko, Dánsko, Portugalsko, Kypr, Litva, Rumunsko, Slovensko, Maďarsko, Lotyšsko.

- Příklady zemí, **kde se nevyučuje povinný předmět náboženství/etika**:

Česká republika, Estonsko, Francie (ovšem 20% školáků v církevních školách), Slovinsko, Švédsko.

Zdroj: Eurydice 2003, Statistika Evropské komise pro katolické vzdělávání z r. 2000/2001.